

Služby NNO v oblasti postpenitenciární péče

Studie k předmětu Základy veřejné politiky (JSM 521), výzkumná sonda

Peter Čáp

1. ročník – Veřejná a sociální politika – magisterské kombinované studium

Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky - FSV UK v Praze

konzultant: Mgr. Pavel Bareš

2009

Obsah:

1. Úvod.....	3
2. Vymezení poznávacího nebo praktického problému	4
2.1 Postpenitenciární péče.....	5
2.2 Kontinuální sociální péče	6
2.3 Subjekty poskytující postpenitenciární péči a jejich výběr	6
2.4 Typologie potenciálních klientů postpenitenciární péče	7
2.5 Disciplíny zabývající se postpenitenciární péčí	8
3. Rekapitulace dosavadní úrovně poznání	9
3.1 Práce věnované postpenitenciární péči v češtině	9
4. Teoretická východiska.....	11
4.1 Syndrom prizonizace.....	11
4.2 Funkce trestu	11
4.3 Diskurz retributivního vs. restorativního přístupu	12
4.4 Sociální exkluze	13
4.5 Sociální patologie	14
5. Charakteristika užitých metod a průběh šetření	15
5.1 Analýza dokumentů.....	15
5.2 Dotazníkové šetření.....	15
5.3 Hlubkové rozhovory	16
6. Výstupy	17
6.1 Probační a mediační služba	17
6.2 Společné připomínky NNO	17
6.3 Neochota využívat alternativní tresty.....	18
6.4 Přeplněnost věznic.....	18
6.5 Poskytované typy služeb	19
6.6 Spolupráce NNO s ostatními aktéry trestní politiky	19
6.7 Nejčastější problémy klientů služeb.....	19
6.8 Doporučení	20
7. Závěr.....	21
8. Prameny.....	22
9. Přílohy	24
9.1 Dotazník rozeslaný vybraným NNO	24
9.2 Průvodní dopis rozeslaný vybraným NNO	27
9.3 Stavby vězňů a vězeňkyň ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby ČR ke dni 9.12.2009.....	28

1. Úvod

Poskytování specifické postpenitenciární (určené osobám po výkonu trestu) péče na území ČR je sice dlouhodobě velice potřebné a důležité (z hlediska ochrany společnosti), situace v této oblasti a zejména systematický a dlouhodobý přístup státu ve smyslu institucionální a finanční podpory této oblasti je však podle zjištění poměrně neuspokojivý. V rámci trestní justice se navzdory již téměř desetiletému fungování Probační a mediální služby ČR (resp. patnáctiletému v případě Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s., jehož zakladatelky v českém prostředí myšlenky probace a mediace prosazovaly a na vzniku PMS ČR se významně podílely) stále nedaří prosazovat příklon k alternativním řešením trestních deliktů a naopak reziduje silný akcent na retributivní (odplatnou) funkci trestu. Přitom je dlouhodobou skutečností, že kapacita českých věznic je chronicky překračována, věznice jsou přeplněné a tisíce osob „čekají“ na výkon trestu odnětí svobody (nezřídka přitom páchají trestnou činnost) a zejména - samotný proces uvěznění s sebou přináší velmi závažná rizika s ohledem na nápravu trestaného/ho, jeho následnou reintegraci a (znovu)osvojení normativů majoritní „normální“ společnosti a zejména pak na prevenci recidivy kriminálních aktivit. Z těchto důvodů považují situaci v oblasti poskytování postpenitenciární péče v ČR za dlouhodobě podceňovanou a nedostačivou. To s sebou nese významná rizika a náklady do budoucna. V souvislosti s tím je aktuální i otázka hrozby sociální exkluze těchto osob (po výkonu trestu) v kontextu současné sociální politiky EU a role ČR v jejích intencích.

2. Vymezení poznávacího nebo praktického problému

Z hlediska výběru problematiky poskytování postpenitenciární péče subjekty nestátních neziskových organizací coby veřejněpolitického problému (a tím i jejího teoretického ukotvení a relevance na poli veřejné politiky) se přidržuji objektivního pojetí R. K. Mertona a R. A. Nisbeta, které pokládá za *společenský problém takové stavy nebo takové druhy chování, které komplikují dosahování společenských cílů, poškozují plynulé fungování společnosti a narušují sociální rovnováhu*.¹ Jsem veden přesvědčením, že tématu je přes jeho závažnost ze strany státu věnována relativně malá pozornost a nejsou zde alokovány prostředky odpovídající míře jeho důležitosti. Zároveň je péče o tuto cílovou skupinu de facto z větší části zajišťována ze strany nestátních neziskových organizací (dále NNO). Tuto domněnku dokládají i tvrzení odborníků, kteří se prací v oblasti dlouhodobě zabývají (srov. BALCAROVÁ : 2007, s. 29, PIVOŇKA : 2007, s. 35). Na tomto místě podotýkám, že se problematikou osobně ani profesně v zásadě nezabývám. Této skutečnosti do značné míry odpovídá i výrazná limitace s ohledem na penzum předchozích informací o tématu, stejně jako orientace v oblasti (relevantní subjekty, teoretické a praktické přístupy, specifikace výzkumného problému atd.).

Co se týče vymezení NNO, vycházím z definice, kde je *nestátní neziskový sektor* chápán jako *soubor institucí, které existují vně státních struktur, avšak slouží v zásadě veřejným zájmům, na rozdíl od zájmů nestátních*.

Přitom je sledováno pět základních vlastností, podle nichž *jsou nestátní neziskové organizace*:

- 1. institucionalizované** (*organized*) – tj. *mají jistou institucionální strukturu, jistou organizační skutečnost, bez ohledu na to, zda jsou formálně nebo právně registrovány.*
- 2. soukromé** (*private*) – *tedy jsou institucionálně odděleny od státní správy, ani jí nejsou řízeny. To neznamena, že nemohou mít významnou státní podporu nebo že ve vedení nemohou být mj. státní úředníci. Rozhodující je zde fakt, že základní struktura neziskových organizací je ve své podstatě soukromá.*
- 3. neziskové** (*non-profit*) – *ve smyslu nerozdělování zisku, tj. nepřipouští se u nich žádné přerozdělování zisků vzniklých z činnosti organizace mezi vlastníky nebo vedení organizace. Neziskové organizace mohou svou činností vytvářet zisk, ovšem ten musí být použit na cíle dané posláním organizace.*
- 4. samosprávné a nezávislé** (*self-governing*) – *jsou vybaveny vlastními postupy a strukturami, které umožňují kontrolu vlastních činností, tzn. že neziskové organizace nejsou ovládány zvenčí, ale jsou schopny řídit samy sebe. Nekontroluje je ani stát, ani instituce stojící mimo ně.*
- 5. dobrovolné** (*voluntary*) – *využívají dobrovolnou účast na svých činnostech. Dobrovolnost se může projevat jak výkonem neplacené práce pro organizaci, tak formou darů nebo čestné účasti ve správních radách*²

¹ Cit. dle VESELÝ, A. (2006), s. 5

² SALAMON, L.M., ANHEIER, H.K.: In Search of the Nonprofit Sector. In The Question of Definitions. 2/1992. Citováno ze ŠKARABELOVÁ, S. (ed.) *Definice neziskového sektoru (Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS)*. 1. Vyd. Brno: CVNS, 2005, s.24.

2.1 Postpenitenciární péče

Postpenitenciární péče³ je zvláštní druh sociální péče, která byla poskytována v samém začátku jen osobám, které byly propuštěny z VTOS, z ochranného léčení a z ochranné výchovy (u mladistvých). V současné době je postpenitenciární péče rozšířena o tzv. *včasnou (nebo též rannou) pomoc* a sociální péči již ve fázi trestního řízení u obviněné osoby. Jedná se o specifickou oblast sociální péče o člověka, který prošel trestním řízením s VTOS, nebo ochranným léčením a ochrannou výchovou. Rozsah a obsah sociální pomoci/péče poskytované pachatelům trestné činnosti je odvíjen od pojetí sociální politiky státu a mění se tak, jak se vyvíjejí názory na kriminalitu.⁴ Stručnou definici postpenitenciární péče může být tedy její vymezení coby *pomoci a péče poskytované lidem po návratu z vězení do života na svobodě a později i po výkonu i jiné sankce*.⁵ Z hlediska funkce se postpenitenciární péče v zásadě zaměřuje na sekundární, resp. především terciární prevenci.⁶ Hlavní důvody potřebnosti a důležitosti postpenitenciární péče shrnuje Černíková následovně⁷:

1. cíle penitenciárního procesu nejsou zcela dosaženy nebo nejsou přiměřeně ustáleny a jedinec potřebuje odbornou pomoc
2. první dny po propuštění na svobodu jsou obdobím sociální rekonvalescence, kdy jedinec obnovuje sociální dovednosti, získává korektivní zkušenosti a postupně se integruje do společnosti
3. nejčastější recidiva nastává v průběhu prvního roku na svobodě nebo po absolvovaném ochranném léčení či ochranné výchovy
4. prožívaná krize prvních dnů na svobodě
5. větší bezradnost při řešení problémů, konfliktů, prožívání obav, úzkosti a následně nevhodné sociální chování
6. problémy s překonáváním stigmatu kriminálního
7. důsledky prizonizace – běžný život klade mnohem větší nároky na neustálé rozhodování a nesení důsledků z něho plynoucích
8. prožívání sociální vykořeněnosti po dlouhých a opakovaných trestech odnětí svobody, snížené sebehodnocení, pesimismus z životní reality, ztráta smyslu života
9. heteronomní morálka
10. problémy spojené s obnovením či novým vytvářením partnerských vztahů
11. obnovení rodičovské role a adekvátních vztahů k dětem
12. obnovení či vytvoření nových materiálních podmínek k životu (profesionální uplatnění)

Základní typologii postpenitenciárních služeb lze shrnout následovně⁸:

1. pracovní poradenství
2. ubytování
3. finanční podpora
4. začlenění do sociálního prostředí
5. sociálně-výchovné a poradenství v sociálně právních věcech

³ Někdy též zkráceně nazývána „postpéče“.

⁴ ŠTĚRBA (2007), s. 116

⁵ ČERNÍKOVÁ (2008), s. 208

⁶ PRIMA KOVÁ (2009), s. 37

⁷ ČERNÍKOVÁ (2008), s. 209-210 (kráceno)

⁸ ŠTĚRBA (2007), s. 117

S ohledem na poskytování těchto služeb ze strany NNO bývají zmiňovány především⁹:

1. materiální pomoc (šatstvo a strava)
2. poradenská pomoc (situace krize a nouze)
3. sociální péče (stravování, os. hygiena, ubytování, zdravotní péče, integrativní program) – zejména formou azylových domů

2.2 Kontinuální sociální péče

V obecné rovině lze postpenitenciární péči chápat také jako integrální součást tzv. kontinuální sociální péče, coby určitý trend, který se od 90. let postupně v českém vězeňství etabluje.

Kontinuální sociální péče zahrnuje práci s klientem ve všech fázích trestního řízení (ve vazbě i na svobodě), včetně soudního řízení i ve výkonu trestu. Jejím cílem je nevázáni socioterapeutického vztahu s cílem prevence sociální izolace klienta. Takto koncipovaná péče sestává ze tří klíčových oblastí:

1. práce s rodinou klienta
2. omezování sociálně patologických skupin na klienta
3. pomoc klientovi při zabezpečování kontaktu klienta s institucemi (rozvoj klientových sociálních kompetencí)¹⁰

Kontinuální sociální péče pachatelům trestné činnosti je poskytovaná systémem: penitenciární péče zaměřená na resocializaci (provádějí sociální pracovníci věznic) raná pomoc a postpenitenciární péče (provádějí kurátoři pro dospělé v rámci obecních úřadů)¹¹.

V souvislosti s kontinuální sociální péčí je třeba zmínit klíčového gestora systému, kterým je sociální kurátor, příp. kurátor pro mládež při konkrétním obecním úřadě. Tato je klíčová i z hlediska samotné postpenitenciární péče, neboť u kurátora by se měly „sbíhat“ informace o klientovi a kurátor by měl svým způsobem řídit aktivity spojené s klientovým resocializačním procesem. Zároveň je třeba zdůraznit, že systém zatím nefunguje plošně, ale klienti jsou do programu zařazováni selektivně na základě pravidelných depistáží ve vazebních věznicích a ve věznicích pro výkon trestu odnětí svobody a na základě seznamu odsouzených, které zasílají jednotlivé věznice pravidelně sociálním kurátorům, včetně případných změn¹². Stejně jako v případě dichotomie retributivní vs restorativní přístup, resp. jejich vzájemný podíl, liší se různé státy i odlišnostmi v souvislosti s poskytováním kontinuální sociální péče¹³. Mühlpachr¹⁴ např. uvádí radikální rozdílnosti zejména s ohledem na konkrétní resocializační praktiky, jichž bývá využíváno. V Japonsku se např. aplikuje vojenský drill, zatímco ve Švédsku či Holandsku přístup odpovídá spíše představám terapeutické komunity.

2.3 Subjekty poskytující postpenitenciární péči a jejich výběr

V rámci operacionalizace jsem téma zúžil na nestátní neziskové organizace, které se poskytování postpenitenciárních služeb zabývají a z této skupiny pro zjednodušení (resp. uskutečnitelnost šetření v krátkém čase a s omezenými zdroji) vybral pouze NNO, které poskytují v oblasti registrovanou sociální službu. To má samozřejmě významné limity jak co

⁹ ŠTĚRBA (2007), s. 120-121

¹⁰ ČERNÍKOVÁ (2008), s. 215 (kráceno)

¹¹ ŠTĚRBA (2007), s. 116

¹² MÜHLPACHR (2004), s. 55

¹³ Jíž je postpenitenciární péče integrální součástí.

¹⁴ MÜHLPACHR (2004), s. 66

do reprezentativnosti takto získaných dat, tak (zejména) do jejich validity, neboť poskytováním postpenitenciárních služeb se zabývá:

1. stát – zejména prostřednictvím Probační a mediační služby (při jednotlivých obvodních soudech) a dále určité míře i prostřednictvím Vězeňské služby (výstupní odd. věznic)
2. nestátní neziskové organizace:
  - registrované sociální služby (specializované projekty zaměřené zejména na resocializaci a prevenci recidivy propuštěných)
  - služby nepodléhající režimu registrace (např. duchovní péče, tato má spíše charakter penitenciární, protože zpravidla probíhá ještě v rámci VTOS)

Z výše uvedeného vyplývá, že zachytit skutečný aktuální stav v oblasti postpenitenciární péče v ČR je (navzdory původním výzkumným aspiracím) s ohledem na možnosti, účel a rozsah práce nemožné. V průběhu zpracování tématu jsem navíc narazil na další zásadní překážky, které pojednám dále. Předkládaní práce proto budiž jakousi sondou do problematiky a snahou o identifikaci profilových aspektů, které jsou pro výkon postpenitenciárních služeb v ČR signifikantní a které jeho podobu zásadním způsobem ovlivňují.

2.4 Typologie potenciálních klientů postpenitenciární péče

V oblasti trestání pachatelů trestné činnosti se nabízí hned hledisek (typologií osob):

1. Prokázání spáchání trestného činu:
  1. podezřelý
  2. obviněný
  3. obžalovaný
  4. odsouzený
2. Uvěznění
  1. ve vazbě
  2. ve výkonu trestu odnětí svobody
  3. po výkonu trestu odnětí svobody (sem spadají i odsouzení podmíněně propuštění)
3. Povaha trestu
  1. podmíněně odsouzený
  2. nepodmíněně odsouzený
4. Zařazení do typu věznice určené pro umístění odsouzeného k výkonu trestu¹⁵ (v závislosti na závažnosti spáchaného trestného činu a jeho společenské nebezpečnosti)
  1. ve věznici s dohledem
  2. ve věznici s dozorem
  3. ve věznici s ostrahou
  4. ve věznici se zvýšenou ostrahou

---

¹⁵ Věznice zřizuje (resp. ruší) ministr spravedlnosti, jejich správu zajišťuje Vězeňská služba ČR.

Z právního hlediska je vzhledem ke komplexnosti problematiky oblast výkonu trestu upravena řadou norem. Jedná se zejména o následující legislativu¹⁶:

Listina základních práv a svobod¹⁷

Řád výkonu trestu odnětí svobody¹⁸

Řád výkonu vazby¹⁹

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon²⁰, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákonů jej měnících a doplňujících

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediální službě ČR

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní ČR

2.5 Disciplíny zabývající se postpenitenciární péčí

Jak je patrné z předchozího výkladu, je problematika postpenitenciární péče (jakkoli se zdá na první pohled specifická) vnitřně silně diverzifikována a lze ji nahlížet z mnoha úhlů pohledu. Z odborného hlediska je předmětem zájmu především čtyř odborných disciplin²¹:

- kriminologie
- penologie
- psychologie
- etopedie (speciální pedagogická disciplína, která se zabývá rozvojem, výchovou a vzděláváním dětí, mládeže a dospělých, kteří mají poruchu chování)

Každá disciplína na problematiku pochopitelně pohlíží poněkud odlišným způsobem a klade důraz na jiné aspekty související s propouštěním vězně (vězňů) na svobodu. Problematika postpenitenciární péče má zároveň poměrně značný společenský význam a vlastní dynamiku. Z výše uvedeného je zřejmé že již v rámci základní rozvahy tématu bylo třeba výrazně redukovat cílovou skupinu předmětných služeb a to v několika kontextech zároveň.

---

¹⁶ Vše v platném znění.

¹⁷ Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon

¹⁸ Prostřednictvím Vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb.

¹⁹ Prostřednictvím Vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb.

²⁰ Dne 1. ledna 2010 nabude účinnosti nový trestní zákoník, vyhlášený ve Sbírce zákonů pod č. 40/2009, současně bude zrušen stávající trestní zákon. Nový trestní zákoník upravuje zcela odlišně oproti dosavadní úpravě pojetí trestnosti činu. Zatímco dosavadní kodifikace byla založena na principu formálně - materiálním, nový zákoník je již postaven na pojetí formálním. Pro trestnost činu postačí "pouhé" naplnění všech znaků skutkové podstaty, narozdíl od dosavadní úpravy požadující ještě kumulativně společenskou nebezpečnost větší než nepatrnou. (Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Trestn%C3%AD_z%C3%A1kon)

²¹ Uvedený soubor bude samozřejmě variovat v závislosti na míře podrobnosti zkoumání problematiky – postpenitenciární péči lze sledovat např. z právního, zdravotního, ekonomického či libovolného dalšího hlediska. Uvedené disciplíny jsou tudíž svým způsobem převládající a ve vztahu k postpenitenciární péči ve značné míře typické.

3. Rekapitulace dosavadní úrovně poznání

Problematika poskytování postpenitenciárních služeb, jejich teoretické ukotvení a různých přístupů k jejich poskytování v rámci trestních politik jednotlivých států je různá. U nás se problematika začala výrazněji konstituovat až v 90. letech 20. století. V Československu sice existovaly již určité počátky, možnost praktické aplikace nových přístupů však byla umožněna až s postupující demokratizací společnosti a humánnějším přístupům v rámci trestní politiky. V této souvislosti lze připomenout tvrdě retributivní přístup komunistické trestní politiky, který lze velmi dobře indikovat např. aplikací instituce trestu smrti. Tento byl součástí československého právního řádu až do r. 1990, kdy byl zákonem č. 175/1990 Sb. zrušen. V roce 1991 byl také výslovně zakázán ústavně, v čl. 6 Listiny základních práv a svobod. Poslední poprava na území Česka byla vykonána 2. února 1989 a na území Slovenska 8. června 1989. Za dobu trvání Československa (bez období německé okupace) bylo k trestu smrti odsouzeno 1217 lidí (z toho 61 % za retribuční trestné činy, 21 % za politické trestné činy a 18 % za kriminální trestné činy)²². Alternativní přístupy v rámci trestní politiky a s nimi související teoretické ukotvení se tak mohlo v plné míře rozvíjet de facto až v posledních dvou desetiletích.

3.1 Práce věnované postpenitenciární péči v češtině

V současnosti se problematika postpenitenciární péče těší poměrně čilému zájmu jak odborníků z řad psychologie, kriminologie, sociální práce, práva a dalších oborů. Kromě toho se tématem zabývají i studenti nejrůznějších specializací ve svých. Následující seznam je pouze příkladem šedé literatury věnované tématu, ostatní související literatura je součástí pramenů na konci práce.

Postupové a závěrečné práce o (post)penitenciární péči:

DAŇHELKOVÁ, K. (2009): *Penitenciární a postpenitenciární péče. Bakalářská práce.* Katedra andragogiky a personálního řízení FF UK, Praha, 83 s.

GÁČ, D. (2006): *Penitenciární péče. Diplomová práce.* Katedra speciální pedagogiky PedF MUNI, Brno, 81 s.

HLOUŠKOVÁ, Z. (2007): *Penitenciární a postpenitenciární péče. Bakalářská práce.* Katedra sociální pedagogiky PedF MUNI, Brno, 77 s.

JOSKOVÁ, M. (2003): *Práce s delikventními osobami ve výkonu trestu a po propuštění. Diplomová práce.* Univerzita Karlova, Praha, 90 s.

MACELOVÁ, R. (1992): *Místo postpenitenciární péče v resocializačním procesu u osob propuštěných z NVÚ. Diplomová práce.* PrF MUNI, Brno, 86 s.

PETŘÍK, M. (2000): *Struktura sociálně nepřizpůsobené klientely v rámci postpenitenciární péče. Diplomová práce.* Institut mezioborových studií Brno. PedF MUNI, Brno, 63 s.

---

²² http://cs.wikipedia.org/wiki/Trest_smrti (staženo 19.12.2009)

PRIMAKOVÁ, M. (2009): *Práce Probační a mediační služby se skupinou osob podmíněně propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem. Bakalářská práce.* Zdravotně sociální fakulta JČU, České Budějovice. 92 s.

ŠOBOVÁ, J. (2001): *Vybraná hlediska postpenitenciární péče. Postupové práce.* Katedra sociální práce FF UK, Praha, 60 s.

ŠTĚPÁNKOVÁ, K. (2007): *Sociálně pedagogická pomoc v systému postpenitenciární péče mladistvých. Diplomová práce.* Katedra pedagogiky FF UK, Praha, 80 s.

ZAHNAŠOVÁ, M. (2000): *Komparace systémů postpenitenciární péče v České republice a Polsku. Diplomová práce.* Institut mezioborových studií Brno. PedF MUNI, Brno, 101 s.

4. Teoretická východiska

4.1 Syndrom prizonizace

Autorem tohoto konceptu je americký sociolog Donald Clemmer²³. Jedná se v podstatě o resocializaci v rámci vězeňského prostředí, akceptace a internalizace vzorců, jejichž přijetí je pro zachování samotné existence ve vězení pro nově příchozího nutností. Tento syndrom je zároveň jedním z klíčových problémů vězňů po výstupu (kromě sociální stigmatizace, nízkého sociálního zázemí „vně“ vězeňského prostředí a další). Černíková²⁴ prizonizaci chápe jako adaptaci na podmínky vězení a život v něm, přičemž tato velmi snižuje pravděpodobnost úspěšné reintegrace jedince do normální společnosti. Skládá se ze dvou hlavních složek, a to:

Institucionalizace – výsledek adaptace na přísně a vysoce organizovaný život ve vězení
Ideologizace – proces přizpůsobování se normám, hodnotám, názorům a postojům, které se vytvářejí v neformálních skupinách odsouzených, přizpůsobení se vězeňské subkultuře, která má desocializační charakter²⁵

V rámci procesu prizonizace dochází ke změně preferenčních potřeb a hodnot, často ve smyslu identifikace s kriminálním chováním.²⁶ Kromě toho má prizonizace i další aspekty, jakým je např. přijetí vězeňského argotu, coby komunikačního prostředku.²⁷

Matoušek zmiňuje i Dahrendorfův koncept syndromu deprivace (potažmo fenomén ghetta existence) – neschopnost vězně trvale se zapojit do zaměstnání na základě vlastních psychických bloků. Výrazné riziko ztráty pracovních návyků (resp. nemožnost jejich získání u mladistvých odsouzených).²⁸

4.2 Funkce trestu

Z hlediska funkce trestu lze dle Štablové²⁹ uvažovat následující varianty:

Odplatná (retributivní)

Pokládá uložení trestu za přirozený důsledek trestného činu, výše, druh trestu a újma pro pachatele mají odpovídat závažnosti trestného činu. V posledních letech je opět v popředí pozornosti vzhledem k neúspěšnosti aplikace rozmanitých rehabilitačních a resocializačních metod zacházení s pachateli, jakož i všeobecného růstu kriminality.

Odstrašení

Trest má především odradit pachatele od další trestné činnosti. Proces odstrašení má však individuální charakter. Velmi důležité je, aby pachatel byl zbaven všech výhod, které získal trestnou činností (např. peníze, majetek).

---

²³ The Prison Community, 1940

²⁴ ČERNÍKOVÁ (2008), s. 119

²⁵ KOPP, P. (2004), s. 51

²⁶ FISCHER (2009), s. 200

²⁷ HÁLA (2002), s. 6

²⁸ MATOUŠEK (2007), s. 20

²⁹ ŠTABLOVÁ (2008), s. 26-27 (upraveno, kráceno)

Rehabilitační (nápravná)

Klade si za cíl takové zacházení s pachatelem, aby již trestnou činnost nepáchal. Z toho vychází systém odborného zacházení - aktivit aplikovaných na osobu pachatele, které by odstranily (nebo alespoň potlačily) příčiny kriminálního jednání. V praxi klade velké nároky na odbornost personálu a značné investice do vězeňství. Rehabilitační teorie však znamenaly významný přínos pro rozvoj postpenitenciární péče.

Izolační (eliminační)

Cílem je *dočasná nebo trvalá izolace* pachatele od společnosti. Je v ní obsažena jak výrazná újma pro pachatele, tak *ochrana společnosti*.

Restituční (restorativní, též kompenzační)

Obrací svoji pozornost k *oběti*, proto se zabývá především odstraněním následků trestného činu a náhradou škody. Nabízí *alternativní tresty* namísto odnětí svobody a různé způsoby zprostředkování (mediace) mezi pachatelem a obětí o kompenzaci způsobené újmy-škody. Tento *restorativní* (obnovující) přístup klasické sankce doplňuje s ohledem na konkrétního pachatele a jeho kriminální čin. Tyto přístupy se v určitých mezích uplatňují zejména u mladých pachatelů, prvopachatelů s tím, aby se aktivně podíleli na náhradě způsobené škody a byla jim zachována občanská práva.

4.3 Diskurz retributivního vs. restorativního přístupu

První (retributivní, odplatný) a poslední (restorativní, obnovující) uvedené přístupy k funkci trestu v předchozím výkladu zároveň de facto představují dva protipóly. První přístup je jistou reprezentací restriktivního pojetí trestání, druhý naopak klade důraz na narovnání vztahů mezi pachatelem a obětí. Oba přístupy jsou zcela legitimní, jejich pomyslný poměr v trestní politice je silně podmíněn řadou faktorů - kulturně, historicky, vzhledem k vývoji zločinnosti v zemi, především ale (ne)úspěchem té které varianty v trestní politice země v minulosti (srov. KARABEC : 2006, s.21).

S ohledem na dichotomii restorativního vs. retributivního přístupu v rámci trestní politiky je třeba zmínit aspekt rozdílnosti trestní politiky v různých zemích, neboť tato vykazuje ve vzájemném srovnání (pokud vůbec srovnávat lze) zcela zásadní rozdíly. Mühlpachr v této souvislosti uvádí³⁰: „*Trestní politika se v různých státech významně liší a v současnosti prochází zásadními změnami a to na škále od radikálního zpřísnování sankcí a důrazu na odstrašující funkci trestu (USA, Švédsko) k zásadním úpravám často zastaralého trestního zákonodárství. Reforma trestní politiky je v řadě zemí (včetně České republiky) významnou a dlouhodobou agendou.*“ V České republice je zřetelná spíše restriktivní tendence trestní politiky (zejména s ohledem na věznění), čehož důkazem je m.j. i skutečnost, že ČR patří mezi země s nejdelsí dobou vazebního výkonu a délka vazby se neustále prodlužuje.³¹

Jedním z nejúčinnějších nástrojů v rámci naplňování restorativního pojetí trestní justice je nástroj mediace, kterou lze chápat:

prizmatem trestního řízení - coby mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávané v souvislosti s trestním řízením³²

³⁰ MÜHLPACHR (2004), s. 66

³¹ DUBEN (2003), s. 206

³² § 2 odst. 2. zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě ČR

v obecné rovině - jako neformální proces urovnání konfliktů spojených s trestným činem a zprostředkováním alternativního řešení trestních věcí usměrňovaný neustrannou třetí osobou – mediátorem³³

z hlediska restorativní justice – jako dobrovolný mimosoudní způsob urovnání sporu, který doplňuje zavedené formy vypořádání sporu, t.j. soudní řízení, a otevírá cestu pro více pružných řešení, než jsou ta, která obsahuje tradiční trestní systém³⁴

Pro úplnost dodejme důležitý faktor, který české vězeňství již dnes ovlivňuje, jeho význam však bude velmi pravděpodobně významně sílit. Řeč je o vzrůstajícím podílu cizinců v českých věznicích. Na tuto skutečnost by měli vzhledem k dlouhodobému vývoji migračních trendů (ČR bývá v současnosti označována za zemi spíše cílovou nežli tranzitní, což je v zásadě fundamentální migrační obrat) adekvátně reagovat i poskytovatelé penitenciárních a postpenitenciárních služeb (jak státní tak nestátní) nabídkou služeb, které budou s mezinárodním prvkem specificky pracovat (lektoři ovládající mateřštinu kl., informační letáky v jazyce kl. atp.). V některých státech Evropy (Holandsko, Švýcarsko, Francie, Německo) přitom podíly cizích státních příslušníků v rámci vězeňské populace variuje mezi 10 – 50%³⁵.

4.4 Sociální exkluze

Prizmatem diskurzu o sociální exkluzi lze skupinu osob po propuštění z VTOS vnímat jako silně ohroženou sociální exkluzí. Hledisko sociální exkluze, resp. inkluze hraje velmi významnou roli v současném chápání veřejné politiky Evropské unie³⁶. Jak bude pojednáno dále, reintegrační proces jedince je velmi obtížný a to do určité míry úměrně délce pobytu ve vězení, neboť dochází k řadě procesů, které na jedince v rámci uvěznění působí. Takovými procesy jsou zejm. syndrom prizonizace, ztráta rodiny a společenských vazeb v extramurálním³⁷ prostředí (či jejich postupná redukce na vazby kriminogenní), ztráta pracovních návyků, stigma odsouzené/ho, ztráta materiálního zázemí (ve většině doprovázená silným faktorem zadlužení) a další veskrze negativní dopady na odsouzeného. Tyto pak zásadním způsobem determinují jedince možnost uplatnění v majoritní společnosti. Samotný proces uvěznění a výkonu trestu má na osobnost jedince nezřídka naprosto devastující účinky, které se následně po propuštění projektují do recidivního jednání jedince, což je samozřejmě proti smyslu funkční trestní politiky. Duben³⁸ v této souvislosti uvádí: *„Samotný výkon trestu odnětí svobody ve své klasické podobě má celou řadu vedlejších účinků, které z hlediska efektivní ochrany společnosti před kriminální recidivou téměř zpochybňují jeho použití. Výkon trestu odnětí svobody se většinou odehrává v extrémních a deviantních podmínkách, které často působí přímo proti úsilí o opětovnou integraci provinilců do společnosti. Nahromadění více či méně narušených osob v omezeném prostoru a jejich výrazná převaha nad výchovným personálem naznačuje, jakým směrem se působení na odsouzeného vlastně ubírá. Jednotlivec v podstatě odmítnutý společností a uvržený do prostředí, které může jen s obtížemi akceptovat, nachází často bezvýhradné přijetí ve „vězeňské subkultuře“.“*

Jde tedy o faktory jak na straně jedince (heteronomní morálka, konflikt s hodnotovým uspořádáním majority, a.j.), tak na straně společnosti, do níž se má jedinec reintegrovat

³³ ČERNÍKOVÁ (2008), s. 193

³⁴ Ibid.

³⁵ MÜHLPACHR (2004), s. 67

³⁶ SIROVÁTKA (2004), s.15

³⁷ Tzn. mimovězeňském, pozn. autora

³⁸ DUBEN (2003), s. 239

(předsudky, neochota zaměstnat, obavy okolí). Po propuštění z VTOS jsou osoby zpravidla vystaveny jistému rolovému konfliktu, který lze shrnout do dvou alternativních voleb: snažit se přijmout hodnoty, potažmo uplatnění v rámci společnosti podlehnout výše popsanému situačnímu tlaku a uchýlit se ke kriminální recidivě. Z tohoto důvodu se lze domnívat, že v rámci identifikace klíčových skupin obyvatelstva ohrožených sociální exkluzí jsou osoby po výkonu trestu (resp. zejména ve výkonu trestu) naprosto relevantní marginalizovanou skupinou. Státní podpora (byť zatím poměrně slabá) projektů explicitně zaměřených na postpenitenciární péči to dokládá.

4.5 Sociální patologie

Z hlediska sociální patologie coby souhrnného multioborového³⁹ označení nezdravých abnormálních a obecně nežádoucích společenských jevů jsou tedy předmětem zájmu zákonitosti takových projevů chování, které společnost hodnotí jako nežádoucí, protože porušují její sociální, morální či právní normy.⁴⁰

---

³⁹ FISCHER (2009), s. 13

⁴⁰ Ibid, str. 14

5. Charakteristika užitých metod a průběh šetření

5.1 Analýza dokumentů

V celém průběhu práce na studii jsem se seznamoval s nejrůznější literaturou spojenou s problematikou vězeňství a to z mnoha perspektiv (kriminologie, penologie, psychologie, etopedie, a.j.). Relevantní literatura je předmětem kap. 3.1 a také součástí pramenného materiálu v závěru práce.

5.2 Dotazníkové šetření

Jako optimální metodu sběru dat mezi relevantními subjekty z řad poskytovatelů sociálních služeb jsem zvolil dotazníkové šetření e-mailovou formou. Výběr respondentů byl proveden na základě údajů uvedených v Registru sociálních služeb MPSV⁴¹, kde byl jako soubor potenciálních relevantních respondentů vybrána skupina vzniklá na základě uvedení cílové skupiny „pachatelé trestné činnosti“ v registru. Jednalo se o soubor 189 subjektů z celé republiky po filtru duplicitních kontaktních údajů se počet subjektů snížil na 156⁴². Dotazník se zaměřil na následující okruh témat, která jsem z hlediska zkoumaného tématu vyhodnotil jako zásadní⁴³:

- existence poskytované specifické postpenitenciární péče
- konkrétní služba (služby), jejich charakteristika
- cílová skupina, počet klientů služeb
- zdroje financování služeb
- spolupráce s jinými subjekty (v rámci předmětných služeb)
- bariéry v poskytovaných služeb
- pozitivní změny v rámci poskytovaných předmětných služeb
- regionální působnost organizace s ohledem na předmětnou službu

Dne 9.11.2009 byli respondenti obesláni poprvé. Průvodní dopis respondentům obsahoval popis účelu a rozsahu dotazníku a dále instrukce týkající se práce se samotným dotazníkem, který byl umístěn v příloze e-mailu (viz příloha práce). Dotazník byl následně opakovaně rozeslán dne 18.11.2009 na stejné kontaktní adresy. Jako nejzazší termín byl v obou případech stanoven 30. listopad 2009.

Bohužel je nutno konstatovat, že přes očekávanou nízkou návratnost dotazníku do tohoto termínu celkově odpověděl pouze jeden respondent, a to ještě s poukazem na to, že dotazovaný typ služby ve specifické podobě neposkytují (dotazník nebyl vyplněn). Návratnost dotazníku lze tedy označit za nulovou.

---

⁴¹ <http://iregistr.mpsv.cz>

⁴² U duplicit se převážně jednalo o kontakty na širší síť zařízení pod jedním zřizovatelem na více místech.

⁴³ Celý dotazník a průvodní dopis zaslaný respondentům je k dispozici v příloze práce.

5.3 Hlubkové rozhovory

Z výše uvedených důvodů bylo nutno relevantní data získat alternativním způsobem a zároveň výrazně omezit původní výzkumné aspirace této práce. Jako metodu, která by v co možná nejkratším čase zajistila relevantní data a umožnila podrobnější vhléd do problematiky, jsem zvolil hlubkové rozhovory se zástupci vytipovaných profilových subjektů poskytujících postpenitenciární služby. Těmito subjekty byly Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s. (projekty: Život po vězení - Reintegrační program Plus a Motivační program ZZ - Získej zaměstnání), Člověk v tísni, o. p. s. (Sekce Programů sociální integrace, Program Sociální asistent v trestním řízení) a konečně Poradny pro občanství/občanská a lidská práva (programy Diskriminace a rovné příležitosti, Osoby zbavené svobody).

V rámci rozhovorů sice bylo přihlíženo i k obsahu dotazníků, daleko větší důraz však byl kladen na vlastní reflexi problematiky ze strany respondentů a na to, co jakožto poskytovatelé sužeb považují za skutečně významné a zřetele hodné. Výsledná zjištění se tedy od původně zamýšleného veřejněpolitického problému zdánlivě oddalují. Skutečností však je, že odhalily signifikanty poskytování postpenitenciární péče v ČR v kontextu aktérů, trestní politiky státu a v určité míře i mezinárodního srovnání. V této fázi výzkumného šetření jsem mezi relevantní subjekty zařadil i PMS ČR, tedy subjekt, který do původního souboru podle kritéria NNO nespadá. Jedná se však o klíčový subjekt mezi státem zřizovanými institucemi. Z tohoto důvodu jsem uznal za vhodné zaznamenat vnímání problematiky i z jiné perspektivy nežli NNO. Zároveň je funkce dohledu součástí širšího pojetí postpenitenciární péče, tedy takového, které jde nad rámec dobrovolnosti.⁴⁴ Tuto do důsledku vzato reprezentuje pouze *parole a probace* (viz níže), jejichž hlavním nástrojem je instituce dohledu (nedobrovolná). PMS ČR je kromě vertikální struktury rozdělena na následující sekce (v rámci jednotlivých regionálních pracovišť PMS ČR), které se rozsahem i zaměřením činnosti zásadně liší: Mediace, Mladiství a děti, Mladiství – probační programy, Parole (dohled nad podmíněně propuštěnými), Probace (dohled nad podmíněně odsouzenými), Obecně prospěšné práce, Oběti trestného činu. Respondentka byla z oddělení Probace. Rozhovory proběhly ve dnech 23.11., 30.11., 2.12. a 9.12. Trvaly vždy minimálně 60 minut (v jednom případě dokonce 120 minut) a celkově lze osobní spolupráci oslovených zástupců profilových subjektů označit za vynikající. Z toho rovněž vyvozují, že coby výzkumná metoda je rozhovor oproti dotazníkovému šetření e-mailovou formou nesrovnatelně efektivnější.

---

⁴⁴ ČERNÍKOVÁ (2008), s. 213

6. Výstupy

Jak bylo uvedeno výše, výstupy z dotazníkového šetření byly pohříchu nulové. Těžiště zjištění tak leží ve výstupech z hloubkových rozhovorů se zástupci profilových NNO, resp. jedné zástupkyně Probační a mediační služby (tedy v zásadě státní složky).

6.1 Probační a mediační služba

Koná zásadně na základě podnětu orgánů činných v trestním řízení, tj. Policie ČR (dále PČR), státní zastupitelství a soudy (nejčastěji). V rámci organizace fungují jednotlivé sekce - Mládež, Parole (podmínečně propuštění), Mediace, Probace (podmínečné odsouzení), Obecně prospěšné práce. PMS správně spadá pod MSp a konkrétně sekce Probace (z níž byla respondentka funguje na bázi dohledu⁴⁵ nad podmínečně odsouzenými – ti se pravidelně hlásí na PMS.

Probační úřednice má kolem 100 klientů (z toho cca 20% „spících“), v pražském oddělení probace pracuje 9 lidí. PMS dříve fungovala přímo na konkrétních soudů, teď už několik let funguje nezávisle (regionální pobočky podle soudních obvodů). Státní zástupci, „*páni přípravného řízení*“, provádějí dohled nad činností PČR, „*nemají PMS příliš v lásce*“ (PČR také ne – v Praze, jinde bez problémů). Soudy si od PMS vyžadávají zprávy, probátoři svědčí v rámci řízení. S každým kl. služby se sestavuje individuální tzv. Probační program⁴⁶, kdy se s podmíněně odsouzeným sepíše kroky které bude klient plnit. Kroky reflektují klientovy aktuální nejpálčivější potřeby (narkoman – léčba, bezdomovec- azyl, dlužník – splátkové kalendáře/sanace dluhů, zpravidla jde o kombinaci více potřeb). PMS poměrně intenzivně spolupracuje s řadou neziskových organizací, respondentka uvedla Naději, Emauzy, CSSP, Sananym, Charitu, Remedium a Armádu spásy. V regionech (v rámci středisek PMS) spolupracuje s místními neziskovými organizacemi. Charakter služeb je tam dost odlišný – jsou tam zpravidla dva probátoři, kteří poskytují všechny služby PMS, v Praze jsou jednotlivé činnosti organizačně oddělené.

6.2 Společné připomínky NNO

Kritika novely trestního zákona (v platnosti od 1.1.2010).

Jak respondentka PMS tak jeden respondent z NNO shodně kritizovali podobu novely TZ.

Tato novela nově zavede instituci domácího vězení. V praxi to bude znamenat, že v rámci TŘ

---

⁴⁵ Respondentka zdůrazňovala dva rozměry služby - I. kontrola, II. pomoc = přesměrování klienta na návazné služby

⁴⁶ Jistou paralelu lze zaznamenat i v rámci výkonu trestu, kde se uplatňuje tzv. program zacházení (obligatorně pouze u vězňů s výstupem v době kratší tří měsíců). Program je zaměřen na následující aktivity: pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné, zájmové a na aktivity zaměřené na oblast vytváření vnějších vztahů.

Výsledky práce s vězňem je v rámci *programu zacházení* pravidelně vyhodnocován, a to v následujících intervalech:

1. věznice pro mladistvé – jednou za měsíc
2. věznice s dohledem a dozorem a ve výstupních odd. věznic s ostrahou a se zvýšenou ostrahou) – jednou za 2 měsíce
3. věznice s ostrahou – jednou za 3 měsíce
4. věznice se zvýšenou ostrahou – jednou za 6 měsíců

Program zacházení představuje soubor specifických celodenních činností, jejichž cílem je korekce nežádoucích forem vězňova chování. (FISCHER 2009, s. 189)

budou vytipování vhodní kandidáti s ohledem na jejich zázemí (bydlení, zaměstnání), kteří budou do programu zařazeni. Pro PMS to bude mimořádně personálně náročné (v rámci PMS např. vznikne nové oddělení), protože dohled nad podmíněčně odsouzenými v režimu domácího vězení (v rámci zkušebního období)⁴⁷ budou osobně provádět pracovníci PMS. Systém měl být původně zajišťován elektronicky (sledovací zařízení), to se však z finančních důvodů nerealizuje. Záměrem zavedení instituce domácího vězení je do roka přesunout do režimu domácího vězení až 17%⁴⁸ odsouzených. Součástí novely bude i snížení trestnosti u některých trestných činů. Respondentovi z NNO (novelu připomínkovali, ale připomínky nebyly zohledněny) zase vadí prodloužení lhůty pro zahlazování (výmazy z rejstříku trestů). Navíc u podmíněčně propuštěných „podmínka“ zůstane zaznamenána v rejstříku, což na ně bude mít výrazné dopady (zaměstnání).

6.3 Neochota využívat alternativní tresty

Dalším společně vnímaným nedostatkem trestní politiky je velmi nízká ochota soudců udělovat alternativní tresty. I za poměrně lehké přečiny bývají ukládány nepodmíněné tresty. To je kombinováno s nevolí ministerstva spravedlnosti soudcům zajistit vzdělávání v oblasti možnosti ukládat tyto tresty (z důvodu úspor v rámci resortu). V této souvislosti byla zmíněna i špatná aplikace trestu obecně prospěšných prací ze strany soudů (opakované ukládání OPP v případech, kdy odsouzený recidivuje a OPP neplní svou funkci).

6.4 Přehlednost věznic

Všichni respondenti rozhovorů se shodli na tom, že české věznice jsou přeplněné a přitom stále relativně roste počet nepodmíněně odsouzených. Kolem 6000 tisíc osob čeká z důvodu nedostatečné kapacity věznic na nástup trestu na svobodě, z čehož logicky vyplývá, že řada z nich pokračuje v trestné činnosti. S tím souvisí i další zmíněné problémy, jako je nedostatečné personální pokrytí vězeňství⁴⁹ – dozorcí, výchovní poradci⁵⁰, sociální pracovníci. Nedostatky jsou spatřovány jak v samotném počtu potřebných pracovníků, tak v jejich kvalifikaci a dalších předpokladech pro výkon těchto povolání. Tohoto jevu byl vysvětlován jak nízkým finančním ohodnocením těchto pracovníků, tak nízkou společenskou prestiží sektoru vězeňství. V oblasti vězeňské praxe byla ještě zmíněna nízká funkčnost výstupních oddělení věznic, které mají nízkou kapacitu, jsou uplatňována velmi vágní kritéria výběru zařazených vězňů – „není dopředu jasné, kdo se tam dostane“ a obecně prý fungují jen velmi formálně, bez resocializačního efektu na vězně, takže dle respondentů výstupní oddělení v zásadě neplní svoji funkci.

Zazněla i poměrně ostrá kritika státní trestní politiky s ohledem na poskytování postpenitenciární péče: „*Systematická postpenitenciární péče u nás prakticky neexistuje. Propuštěný dostane na sociálce 1000,- a to je celá naše postpenitenciární péče.*“

---

⁴⁷ To bude probíhat tak, že PO se bude muset ve stanoveném čase nacházet na určitém místě (např. nesmí v nočních hodinách opouštět domov). Kontrola probátorem bude logicky selhávat, neboť po kontrole bude moci odejít (což by elektronický systém běžný v západních zemích). Navíc bude kontrola náročná jak finančně tak bezpečnostně.

⁴⁸ Při současném počtu vězňů se jedná o skupinu přibližně 3800 osob.

⁴⁹ Respondent hovořil i o sociálních kurátorech na obecních úřadech.

⁵⁰ Respondent zmínil poměr 1 výchovní poradce na 60 vězňů.

6.5 Poskytované typy služeb

- asistence v průběhu trestního řízení (někdy i účast na soudech)
- legalizace pobytu, výmazy z RT, mimořádné opravné prostředky,
- hledání zaměstnání, doprovody, vypracování životopisů, nabídky) – zpravidla neúspěšné,
- sanace rodin (práce v rámci rodiny)
- v některých případech zastupování na soudech
- strategická litigace (strategické vedení sporů)⁵¹
- mentoring (inspirace v Dánsku), od dříve akcentovaných komunikačních dovedností dnes příklon spíše k finanční gramotnosti a dluhovému poradenství (drtivá většina klientů má značné dluhy)
- bezplatné právní poradenství

6.6 Spolupráce NNO s ostatními aktéry trestní politiky

- krajské úřady
- Ministerstvo spravedlnosti
- OSPOD
- PMS ČR (zejména regionech)
- sociální kurátoři obecních úřadů
- soudy
- Vězeňská služba české republiky
- jiné NNO

6.7 Nejčastější problémy klientů služeb

- bydlení (ubytování)
- zaměstnání (legální)
- dluhy⁵²
- u některých (zejména recidivních) klientů svoboda nemá cenu
- velmi časté poruchy osobnosti – u osob ve VTOS⁵³
- lidé obecně vycházejí horší než přišli (z VTOS)
- nízká motivace k „řádnému způsobu života“ způsobená řadou faktorů⁵⁴

---

⁵¹ Jedná se o specifickou službu, jejímž hlavním smyslem je změna legislativy nebo aplikační praxe veřejných politik s cílem zlepšit situaci znevýhodněných osob a upevnit sociální spravedlnost. Za tímto účelem žalobce nejčastěji napadá konkrétní zákonná ustanovení či jejich aplikační praxi, porušující ústavní principy nebo normy mezinárodního práva v oblasti ochrany lidských práv, se záměrem zrušit napadená zákonná ustanovení a praxi nebo nalézt pomocí soudního přezkumu novou autoritativně závaznou definici výkladu zákona, která by zohledňovala zájmy ohrožených skupin. (Zdroj: <http://www.poradna-prava.cz/strategicka-litigace.html>, staženo 21.11.2009)

⁵² Respondent uváděl příklad, kdy advokát ex offio v případě vraždy stojí kolem 100 000 Kč a zastupování trvá nezdědka 4 roky. Kromě toho se vězňi, kteří ve vězení nepracují, prakticky permanentně zadlužují za svůj pobyt ve vězení. Dále se jim často navyšují i dluhy „venku“ (alimity, splátky, atd.). Jsou zaznamenány případy vězňů jejichž dluhy po „výstupu“ se pohybovaly v řádu milionů Kč.

⁵³ Respondentka uvedla podíl 70% vězňů, což se v zásadě shoduje s informacemi odborné literatury, kde podíl vězňů s poruchou osobnosti variuje mezi 60 až 75%.

⁵⁴ Jak uvedeno výše – např. ztráta rodiny, „funkčních“ sociálních vazeb, syndromu prizonizace, dluhům, heteronomní morálce, společenské stigmatizaci a řadě dalších.

- klienti jsou prakticky bez šance se na svobodě uplatnit a reintegrovat opět následkem řady faktorů⁵⁵

6.8 Doporučení

- posilování povědomí soudců a možnostech a limitech alternativních trestů (ve spolupráci s ministerstvem spravedlnosti (nutné nabídnout i finanční nástroje k pokrytí této agendy. To bude mít m.j. i efekt snížení přeplněnosti věznic, které je naprosto evidentní (jeho reflexí je i implementace instituce domácího vězení v novele trestního zákona).
- vězeňství trpí nedostatkem kvalifikovaných a motivovaných pracovníků (všichni respondenti hodnotili spolupráci s věznicemi jako dobrou), je tedy třeba sektor vězeňství zbavovat negativního společenského statusu, např. formou informačních kampaní a dalšími nástroji zaměřenými na odbornou a zejména laickou veřejnost (tak aby mohla být oblast lépe financována z veřejných zdrojů)
- zmírňovat obavu veřejnosti z odsouzených a vytvářet prostředí, kde bude jejich reintegrace snazší – poukazovat na náklady spojené s vězněním a také s recidivou pachatelů (opět formou informačních kampaní), „tvrdá data“ k podpoře takto zacílených politik lze získat např. cost-benefit analýzou, SWOT analýzou, či profesionálním externím auditem oblasti vězeňství, z něhož by vzešla konkrétní doporučení a pokud možno i návrh komplexní inovované trestní politiky.

---

⁵⁵ Viz předchozí poznámka.

7. Závěr

Znovu musím zdůraznit, že s oblastí vězeňství, resp. průběžných a návazných specifických služeb, které jsou trestancům a trestankyním poskytovány, jsem se díky této seminární práci setkal vůbec poprvé. Čím více jsem se z dokumentů (studium relevantní literatury) a zejména od respondentů (v rámci hloubkových rozhovorů) dovídal, tím více otázek vyvstávalo a tím širší se problematika jevila. V zásadě lze konstatovat, že se záměr dostatečného vymezení veřejněpolitického problému a s ním i navržení optimálního řešení nepodařil. Problematika postpenitenciární péče se totiž v průběhu šetření ukázala natolik provázaná s péčí penitenciární, resp. kontinuální sociální péčí, že redukce bez výrazného zkreslení zdá se není možná. Dalším úskalím bylo naprosté selhání dotazníkového šetření (původně anticipované coby výzkumně dominantní), čímž byl prakticky znemožněn původní záměr – tedy analýza registrovaných sociálních služeb NNO v postpenitenciární oblasti, neboť subjekty této péče se mi ve vymezeném čase staly prakticky nezkoumatelé. Přesto se podařilo několik zástupců těchto organizací přimět k rozhovorům, jejichž výstupy jsou jistě zajímavé. Kromě výstupů samých pro mě byla práce obecně velmi dobrou průpravou pro další obdobné projekty, a to zejména s ohledem na definování veřejněpolitického problému, volba vhodné výzkumné metodologie, operacionalizace a řekněme „time managementu“ projektu. Tématika trestní politiky, vězeňství a kriminality obecně mě velmi oslovila (možná i díky mé předchozí naprosté neznalosti tématu) a další případné výzkumné aktivity v tomto směru rozhodně nevyklučují.

8. Prameny

Použitá literatura:

- BALCAROVÁ, R. *Zkušenosti Vězeňské duchovenské péče (VDP) týkající se osob ve výkonu trestu před propuštěním a problematika osob propuštěných na svobodu*. In Sborník z konference "Z vězení venku" : Olomouc, 27. listopadu 2007. 1. Vyd. Olomouc : Charita Olomouc, 2007.
- ČERNÍKOVÁ, V. (et al.) *Sociální ochrana : terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.
- DUBEN, R. *Veřejný sektor II*. Vyd. 1. Praha : Oeconomica, 2003. 478 s. ISBN 80-245-0607-6
- FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie : analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha : Grada, 2009. 218 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
- HÁLA, J. *Jak mluví čeští vězni : místo a úloha vězeňského argotu*. 1. Vyd. Praha : Vězeňská služba České republiky, 2002. 58 s. ISBN 80-238-9463-3.
- KARABEC, Z. *K některým problémům sankční politiky*, In Mládež a sociální patologie: Sborník příspěvků ze semináře sekce sociální patologie MČSS, Bystřice pod Hostýnem 5.- 7. dubna 2006. Večerka, K. (ed.), Masarykova česká sociologická společnost, Praha 2006, s. 17-24, ISBN 80-903541-3-0
- KOPP, P. (et al.) *Penitenciárna psychológia*, 1. Vyd. Bratislava: Akadémia policajného zboru SR, 2004
- MATOUŠEK, J. *Lidé vracející se na svobodu a obecní úřady obcí s rozšířenou působností – poznatky a zkušenosti*. In Sborník z konference "Z vězení venku" : Olomouc, 27. listopadu 2007. 1. Vyd. Olomouc : Charita Olomouc, 2007. (str. 15-21)
- MÜHLPACHR, P. *Sociální a postpenitenciární péče*. Brno : Institut mezioborových studií, 2004. -- 80 s.
- PIVOŇKA, B. *Je nabídka pomoci lidem přicházejícím z vězení účinná?* In Sborník z konference "Z vězení venku" : Olomouc, 27. listopadu 2007. 1. Vyd. Olomouc : Charita Olomouc, 2007.
- PRIMAKOVÁ, M. (2009): *Práce Probační a mediační služby se skupinou osob podmíněně propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem*. Bakalářská práce. Zdravotně sociální fakulta JČU, České Budějovice. 92 s.
- SIROVÁTKA, T. (ed.). *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Vyd. 1. Brno : Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií : Georgetown, 2004. 237 s. ISBN 80-210-3455-6
- ŠKARABELOVÁ, S. (ed.). *Definice neziskového sektoru (Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS)*. 1. Vyd. Brno: CVNS, 2005, 52 s. ISBN 80-239-4057-0
- ŠTABLOVÁ, R. *Kriminologie. Studijní text*. Vysoká škola regionálního rozvoje. 2008. 78 s.
- ŠTĚRBA, V. *Penologie*. Vyd. 1. Praha : Armex, 2007. 148 s. (Skripta pro střední a vyšší odborné školy), ISBN 978-80-86795-48-5
- VESELÝ, A. (2006): *Analýza vymezení problému ve veřejné politice*. FSV UK: Pražské sociálně vědní studie/Veřejná politika a prognostika 008.
- VOŇKOVÁ, J. (ed.). *Postpenitenciární péče na rozcestí : sborník příspěvků ze semináře pořádaného pracovní skupinou trestního práva Ústavu státu a práva ČSAV dne 12. a 13.12.1990* Praha : Ústav státu a práva ČSAV, 1991. 101 s.

Použité internetové stránky:

<http://cs.wikipedia.org>
<http://iregistr.mpsv.cz>
<http://www.poradna-prava.cz>
<http://www.vscr.cz>

Související literatura:

- GOJOVÁ, A. (et al.) *Příručka pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory*. Ostrava : Ostravská univerzita, 2007. 85 s. ISBN 978-80-7368-329-0.
- HARPER, G., CHITTY, CH. *Dopad nápravných opatření na recidivu pachatelů : analýza toho co funguje*. 1. Vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. ISBN 978-80-7338-080-9.
- KARABEC, Z. (ed.) *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 146 s. ISBN 80-7338-021-8
- *Koncepce rozvoje českého vězeňství do r. 2015*, VSČR, Praha, 2005, 42 s.
- MAREŠ, P. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2006
- MÜHLPACHR, P. *Vývoj ústavní péče : (filosoficko-historický pohled)*. Brno : Masarykova univerzita. 2001. ISBN 80-210-2512-3 , s. 49.
- ROZUM, J. (ed.). *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 170 s. ISBN 978-80-7338-073-1
- ŘEHÁČEK, M. *Základní informace k VTOS v ČR*, In Sborník z konference "Z vězení venku" : Olomouc, 27. listopadu 2007. 1. Vyd.. -- Olomouc : Charita Olomouc, 2007. (s. 7-14)
- SLOMEK, Z. *Speciální pedagogika etopedie*. Studijní text ZSF JU v Českých Budějovicích, katedra speciální a sociální pedagogiky, 2006. 43 s.
- ŠAFR, J., BAYER, I., SEDLÁČKOVÁ, M. (2008) Sociální koheze. Teorie, koncepty a analytická východiska. *Czech Sociological Review*, 44 (2). pp. 247-269.

Související internetové stránky:

<http://spj.cz>
<http://www.cvtplzen.cz>
<http://www.helcom.cz>
<http://www.justice.cz>
<http://www.ok.cz/iksp>
<http://www.pmscr.cz>
<http://www.restorativejustice.org>
<http://www.vupsv.cz>

9. Přílohy

9.1 Dotazník rozeslaný vybraným NNO

Máte informace o tom, jaké nestátní neziskové organizace, které se zabývají poskytováním služeb postpenitenciární péče, působí na území ČR?

- a) ne
b) ano, prosím vypište které organizace působící v této oblasti považujete za nejvýznamnější:

Naše organizace se při práci s pachateli trestné činnosti (v případě odpovědi b) nebo c) prosím po jejím vyplnění práci s dotazníkem ukončete)

- a) problematice postpenitenciární péče věnuje
b) problematice postpenitenciární péče **nevěnuje, ale spolupracuje** s organizacemi, které se této problematice věnují
c) problematice postpenitenciární péče **nevěnuje ani nespolupracuje** s organizacemi, které se této problematice věnují

Jakou službu/služby v dané oblasti Vaše organizace aktuálně poskytuje? (uved'te konkrétní názvy služeb (příp. projektů), do řádku prosím uved'te vždy jen jednu službu)

SLUŽBA 1:	
SLUŽBA 2:	
SLUŽBA 3:	
SLUŽBA 4:	
Další služby	

Charakterizujte prosím stručně poskytovanou službu/služby uvedené v předchozí otázce. (u všech uvedených služeb prosím rozepište)

SLUŽBA 1:	
SLUŽBA 2:	
SLUŽBA 3:	
SLUŽBA 4:	
Další služby	

Jaká je cílová skupina této služby/služeb (uvedené/uvedených v otázce č.3)?
(u hodnocené služby/služeb můžete zaškrtnout více možností)

Cílová skupina	Služba 1	Služba 2	Služba 3	Služba 4	Další služba
Osoba po ukončení VTOS	☐	☐	☐	☐	☐
Osoba zakrátko opouštějící VTOS (připravující se na propuštění)	☐	☐	☐	☐	☐
Osoba ve VTOS	☐	☐	☐	☐	☐
Rodina pachatele odsouzeného k VTOS (nehledě na to, zda je ve VTOS nebo jej již ukončil)	☐	☐	☐	☐	☐
Personál zařízení pro VTOS	☐	☐	☐	☐	☐
Ostatní pracovníci justičních institucí	☐	☐	☐	☐	☐
Jiná (uved'te sem):	☐	☐	☐	☐	☐

Odhadněte celkový počet klientů služby/služeb (uvedené/uvedených v otázce č.3)

SLUŽBA 1:	
SLUŽBA 2:	
SLUŽBA 3:	
SLUŽBA 4:	
Další služby	

S jakými institucemi (typově) v rámci konkrétní poskytované služby/služeb postpenitenciární péče spolupracujete? (např. zařízení pro VTOS, soudy, sociální odbory obecních úřadů, Probační a mediační služba, neziskové organizace, podnikatelské subjekty, atd.)

Z jakých zdrojů je Vámi poskytovaná služba v oblasti postpenitenciární péče konkrétně financována? (např. ESF, MPSV, dotační titul vlády/kraje/obce, nadace, atd.)

☐ Ministerstvo práce a soc. věcí	☐ kraj
☐ Ministerstvo zdravotnictví	☐ obec
☐ Ministerstvo spravedlnosti	☐ nadace
☐ Ministerstvo školství	☐ vlastní zdroje (organizace)
☐ Ministerstvo vnitra	☐ soukromí dárci
☐ Úřad vlády ČR	☐ jiné zdroje, prosím specifikujte zde:
☐ Evropský sociální fond	
☐ dotační titul vlády	

S jakými bariérami se v rámci postpenitenciární služby/služeb poskytovaných Vaší organizací setkáváte? (v prostředním sloupci zaškrtněte políčko, pokud oblast vnímáte jako problematickou, ve sloupci komentář prosím stručně rozepište podstatu problému)

Problematická oblast	Je problémem	Komentář
Nízká motivace klienta služby	☐	
Pochopení (výklad) cílů služby klientem	☐	
Inklinace klienta ke kriminální recidivě	☐	
Limity klienta (vzdělání, kompetence)	☐	
Rodinné prostředí klienta	☐	
Sociální vazby klienta	☐	
Vlivy vězeňského prostředí na klienta	☐	
Riziko závislosti klienta na službě	☐	
Délka spolupráce s klientem	☐	
Nedostatečné využívání probačních a mediačních nástrojů	☐	
Neochota soudů využívat alternativní tresty	☐	
Neochota potenciálních zaměstnavatelů klienta při jeho/její snaze o zaměstnání	☐	
Špatná spolupráce se zařízením pro výkon trestu	☐	
Nízká finanční podpora oblasti postpenitenciární péče ze strany státu	☐	
Finanční náročnost poskytované služby/služeb pro Vaši organizaci	☐	
<i>Jiná (doplňte sem):</i>	☐	

Jaké pozitivní změny v rámci poskytované postpenitenciární služby vnímáte? (prosím rozepište)

V jakých regionech ČR Vaše organizace postpenitenciární službu/služby poskytuje?

Pokud máte zájem a v dotazníku jste neměli možnost vyjádřit k něčemu co považujete v problematice poskytování postpenitenciární péče za významné, případně se chcete vyjádřit k samotnému dotazníku, můžete tak učinit zde:

Děkuji za Váš čas a pozornost věnovanou vyplňování dotazníku.

9.2 Průvodní dopis rozeslaný vybraným NNO

Vážená paní, Vážený pane,

dovoluji si Vás požádat o spolupráci při zpracování studentské práce v rámci vysokoškolského kurzu na FSV UK Základy veřejné politiky. Pro potřeby této práce v současnosti zpracovávám dotazníkové šetření (formulář dotazníku v příloze). Časovou náročnost dotazníku odhaduji na cca 15 minut.

Cílem výzkumu je získání informací o podobě registrovaných sociálních služeb nestátních neziskových organizací (dále NNO) aktuálně působících v oblasti postpenitenciární péče v ČR. Termínem postpenitenciární péče je pro tento účel míněna péče poskytovaná osobám po návratu z výkonu trestu odnětí svobody. Při výběru respondentů (NNO) jsem vycházel z informací uvedených v Registru poskytovatelů sociálních služeb MPSV ČR. Z tohoto důvodu byla vybrána i Vaše organizace. Klíčovým parametrem bylo uvedení cílové skupiny „pachatelé trestné činnosti“ v Registru. Pokud se tedy této cílové skupině v rámci Vaší organizace výrazněji věnujete, budu Vám velice vděčný za několik minut Vašeho času věnovaných vyplnění dotazníku. Pokud je naopak tato skupina z hlediska Vašich profesních aktivit zcela marginální, omlouvám se a dotazníku prosím nevěnujte další pozornost.

V případě jakýchkoli nejasností mě prosím neváhejte kontaktovat prostřednictvím mé mailové adresy peter.cap@post.cz, případně mobilního telefonu č.731 472 494, kde velmi rád zodpovím Vaše případné dotazy. Cílem výzkumu není získání jakýchkoliv osobních údajů. Proto prosím, abyste při vyplňování dotazníku zachovávali anonymitu. Anonymizaci dat (respondent, organizace, další osoby zmíněné v odpovědích) s ohledem na výstup výzkumu tímto zároveň garantuji.

Po vyplnění odpovědí prosím dotazník (s uloženými změnami) zašlete v příloze zpět na mailovou adresu peter.cap@post.cz, a to nejpozději do 30.11.2009.

Předem mnohokrát děkuji za Váš čas a pozornost věnovanou tomuto výzkumnému úkolu.

S přáním příjemného dne,

Bc. Peter Čáp

9.3 Stavy vězňů a vězeňkyň ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby ČR ke dni 9.12.2009

Č.	Vazební věznice a věznice	OBVINĚNÍ						ODSOUZENÍ										Celkem odsouzení	Vězni celkem			
		Dospělí		Mladiství		Úhrnem obvinění		S dohledem		S dozorem		S ostrahou		Se zvýšenou ostrahou		Úhrnem odsouzení						
		M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž					
1	Bělušice					0	0	0			24		611					635	0	635	635	
2	Brno (s nem.)	263	20	5	3	268	23	291	2	1	190	9	100	11		1		304	10	314	605	
3	Břeclav	17				17	0	17	68		2		98					168	0	168	185	
4	České Budějovice	91	8	1		92	8	100	7		150	4	17			1		175	5	180	280	
5	Drahonice					0	0	0			288							288	0	288	288	
6	Heřmanice					0	0	0			146		716					862	0	862	862	
7	Horní Slavkov					0	0	0					914					914	0	914	914	
8	Hradec Králové	161	12	1		162	12	174	150	1	59	10	48	4			1	257	16	273	447	
9	Jiřice					0	0	0			49		474					523	0	523	523	
10	Karviná					0	0	0			95		10		64			169	0	169	169	
11	Kuřim					0	0	0			177		447					624	0	624	624	
12	Kynšperk nad Ohří					0	0	0			774							774	0	774	774	
13	Liberec	107	3	3		110	3	113	2		185	5	69	1	1			257	6	263	376	
14	Litoměřice	206	14	9		215	14	229	2		83	8	48	4	3		2	138	12	150	379	
15	Mírov					0	0	0			6		40		324			370	0	370	370	
16	Nové Sedlo					0	0	0	7		535							542	0	542	542	
17	Odolov					0	0	0	60		287							347	0	347	347	
18	Olomouc	133	8	3		136	8	144			98	3	25	1			1	124	4	128	272	
19	Opava					0	0	0		19	92	124		76		24		92	243	335	335	
20	Oráčov					0	0	0			35		580					615	0	615	615	
21	Ostrava	278	16	22		300	16	316	1		204	27	51	2	1		3	260	29	289	605	
22	Ostrov	65	7	2		67	7	74			1 067	3	12		1		1	1 081	3	1 084	1 158	
23	Pardubice					0	0	0			511		232					743	0	743	743	
24	Plzeň	160	10	1		161	10	171	20		18	2	1 230	2	18		2	1 288	4	1 292	1 463	
25	Praha - Pankrác (s nem.)	388	38	1		389	38	427	42	2	201	9	254	10	11		1	509	21	530	957	
26	Praha - Ruzyně	250	20	3		253	20	273		10	256	56	78	1			2	336	67	403	676	
27	Příbram					0	0	0	25		55		928					1 008	0	1 008	1 008	
28	Rapotice					0	0	0	44		244							288	0	288	288	
29	Rýnovice					0	0	0			82		542					624	0	624	624	
30	Stráž pod Ralskem					0	0	0			584		459					1 043	0	1 043	1 043	
31	Světlá nad Sázavou					0	0	0		4		332		256			5	0	597	597	597	
32	Teplice	87	7	3		90	7	97			43		13	2				56	2	58	155	
33	Valdice					0	0	0			24		369		765			1 158	0	1 158	1 158	
34	Vinařice					0	0	0			69		1 126					1 195	0	1 195	1 195	
35	Všehrdy					0	0	0	119		338						147	604	0	604	604	
36	Znojmo	11				11	0	11			204		9					213	0	213	224	
	Úhrnem	2 217	163	54	3	2 271	166	2 437	549	37	7 175	592	9 500	360	1 199	24	161	6	18 587	1 019	19 606	22 043
	Celkem	2 380		57		2 437		2 437	586		7 767		9 860		1 223		167	19 606		19 606	22 043	

Zdroj: http://ad.vscr.cz/news_files/Stav091209.xls (staženo 16.12.2009, upraveno)